

Resurssaárkka áhpadiddjijda gejn li oahppe gudi mahkkuli

Julevsáme versjávnná dássta: Supporting pupils who stammer –
suggestions sheets mav dá li dahkam: The Michael Palin Centre
for Stammering Children

Bajep gávva

Dát resurssaárkka buktá moadda rádiijt ja oajvvadusájt moatte ásiida gáktu doarjjot oahppijt gudi mahkkuli. Oajvvadusá báhiti muhtem guoradallamis mij átsáidij gáktu oahppe gudi mahkkuli, sijá æjgáda ja skávlå bargge ájádalli. Sæmmi báttå dættodip **juohkka oahppe ietjas láhkáj respondieri** ja man állo dårjav dårbahi málssu sihke dáse ja vijddudagá milta.

Buoremus lisj dávk jus resurssaárkka aneduvvá álggon áhpadiddjijda ja oahppijda gudi mahkkuli váj bæssá ságastallat duon dán hástalusa konkrete tjoavddusij birra. Lisj dávk vuogas gáhttjot logopedav dán ságastallamij..

Sisadno

1. Gatjálvisá majt álu jæssku (aktan ábbålasj diedo mahkkulime birra)
2. Gáktu dahkat gå oahppe klåssalanján mahkkuli
3. Doarjjot oahppijt gudi klåssalanján mahkkuli
4. Doarjjot oahppijt gudi klåssalanján mahkkuli: hástaliddje dile
5. Majt dahká gå máná gudi mahkkuli, givseduvvi
6. Aktisasj barggo
7. Plánimskåvve (váj registrieri makkir dårjav duv oahppe sihtá)

1. Gatjálvisá majt álu jæssku

Dá gatjálvisá li buojkulvisá dakkár gatjálvisájs majt áhpadiddje li mijájs jæsskum kursajn ja barggomillujn mahkkulime birra.

Mij la mahkkulibme? Mij ij la mahkkulibme?

Mahkkulibme moatte láhkáj vuojnno. Dá li dábálamos dábddomerka:

- Álles bágojt gærddot, duola dagu: «ja, ja, ja de vuolggiv»
- Jienajt gærddot, duola dagu: «gá-gá-gálggi v-v-vuojav»
- Jienajt guhket, duola dagu: «sssssuvddela mov skávlláj»
- Jienajt blokkieri - njálmme l riehta sajen, valla ælla makkirak jiena ma báhti
- Muodov tjavggi - diehkojn tjalmij, njunjij, baksimij jali tjáttá birra
- Duodelabudallama sáhkadahttij, dagu juolgijn duolmmu, tjuvdij gillu, oajvev rissti
- Ij vuojnna állu gáktu galggá, buojkulvissaj ij sáhkadahttij vuojnna jali ilá álov vuojnna ávddál sáhkat

Sij gudi mahkkuli máhtti stratesjijaj baktu mahkkulimev binnedit jali tjiehkát, duola dagu bágojt garvvet jali lánudallat. Ihkap javlli «Vajálduhttiv majt galggiv javllat» jali bágov lánnu gå mahkkulahttijáji: «Stáhkiv v-v-v... oappá siegen sádnábiejve» (ájgoj javllat vielja siegen). Ihkap aj garvvi dilijt dagu ulmutijj ávdán hállat jali klásson gatjádallamis.

Muhttijn dábálasj hálan aj juorrulahttijáji. Frásaj repetisjávnná, ádásit álget ja javllat «eh» ja «hmm» dábálattjat ep mahkkulibmen gáhtjuda.

Galles mahkkuli?

Akta prosænnta állessjattugijs mahkkuli. Vihtta prosentá iellema nalluj mahkkuli. Dat merkaj moadda máná hiejtti mahkkulimes, muhtema manjela gå li spesialistas viehkev oadtjum. Ienep báhtja gå næjtsu mahkkuli.

Manen mahkkul?

Jáhkkep sivvan dasi gå mahkkul la unna sieradusásj gáktu vuojnna la aktij biejaduvvam. Smáv mánáj dat tjanástahka ájn ávddán, danen dávk nav moadda máná manenagi hiejtti mahkkulimes. Jáhkkep váttesvuodav árbbi. Birrusij 80 prosentajn mánájs gudi mahkkuli la aj nágin ietjes familjan guhti mahkkul. Ietjá

faktávrrá ma aj máhtti sivvan gá mahkkul, la máná hállam- ja giellamáhtudahka. Duodden máhtti emosjonála faktávrrá vájkkudit, buojkuvissaj jus máná I viek hielles jali asedasj. Máná birra faktávrrá, dagu ságastallama vuoro sijdan jali skávlán, máhtti aj máná hállaj vájkkudit.

Goassa bierriv máná hállas måråstit?

Moadda máná váse di fásav malssjahåljaj, sierralåhkåj gå máná I oahppamin ja gielas åvddånahhtemin. Jus máná I badjel jagev mahkkulam váni bárrånimes, jus sujna I soames familjan guhti mahkkul jali jus la báhttja, de lisj stuoråp vejulasjvuohhta mahkkulibme bissu, ja de birri viehkev ådnot. Jus máná jali æjgåda mahkkulimes måråsti, de birri åjtu sijåjt alodit viehkev ånotjit nav jåhtelit gå vejulasj.

Gåvnnu gus vuohke gåktu mahkkulimev buoret?

Årrat småvva mánåjt viehkedit la buoremus vuohke. Vuorrasap mánåj ja nuoraj giehtadallam galggå binnedit makta mahkkulibme vájkkut nuorra ulmutja iellemij navti váj gåvnnå stratesjijåjt gåktu mahkkulimev stivrrit, nannit iesjdåbdosa ja sijåjt viehkedit åjådusåjt ja dåbdojt tjuolldåtjit ma mahkkulibmåj gulluji.

Makkir dilijn ulmutja ienebut mahkkuli, ja manen?

Mahkkulibme máhttå viek ednagav målssot ja någin gaskav dåvk buoragit hoallå. Åjtu li någin dile gå sij gudi mahkkuli ienebut vájvåstuvvi, ja ietjå båle I vas ålkkep. Dat javladuvvam, de lip moattelågåtja, ja e gåvnnu makkirak stuoves njuolgåduså ma gåjkajda guoski.

Jus la oahppåsij siegen gudi diehti dån mahkkula, de ihkap njuovttjelit håla danen gå jasska la ja i heva diertjestuvå. Ålu buktå låvllot váni mahkkulimes. Någina ienebut mahkkuli jus la diertjestibme, duola dagu jus amås ulmutjij jali oajvålattjaj sågasti, jali juohkusijn. Sidjij li ålu åvddånbuktema jali dågåstallama klåssan håsstalussan, ja duola dagu jieddnåt låhkåt divnaj båle máhttå liehket vájvve.

Gåktu bierriv reagierit gå soames mahkkul?

Jus reagieri nav «dåbålattjat» gå ber máhttå, de la dat viehkken. Joarke gulldalit, berusta dassta majt sihtå javllat, gehtja tjalmijda (váni avtåjtjalmij gæhttjamis), ja dibe suv ållit majna sihtå javllat.

Majt iv bierru dahkat?

Sij gudi mahkkuli midjij subtsasti ij viehkeda oadtjot rádijit gáktu sáhkadit, danen gá dábálatjtat ietja buoragit diehti majt máhtti dahkat, valla sidjij la lássát dav dahkat. Álu ádnu ájgev ietja állitjit, ja e heva lijkku gá iehtjáda gárgadisájt sijá ávdás álliji. E ga sidá gáhtjoduvvat jáhtelappo sáhkadit, nuolebut sáhkadit jali vuojnadasstet.

Bierru gus dibddet oahppijit gudi mahkkuli garvvet dahkamusájt ma sijá mielás li lássáda?

Vájku sihtap oahppe galggi gæhttjalit ja mahkkulibme ij sidjij noaden galga liehket, de ihkap dárbahti dárjav iesjluohtádusáv tsieggijit gássjelis dahkamusájt állitjit. Álu viehket oahppes guovtu gatjádít gáktu sán sihtá áhpáiddje galggá dahkat gá mahkkulahttjá ja gáktu giehtadallat hássaliddje ságastallamdiijit.

2. Majt dahkat gá oahppe mahkkul

Gatjáda moatte láhkáj gávnatjit majt oahppe sihtá dán galga dahkat:

- Mij la dunji viehkken jur dalloj gá mahkkula?
- Mij ij la viehkken?
- Majt sidá galgav dahkat jali javllat gá dán mahkkula?

Ájnas la ádásit gatjádallat duolloj dálloj, gá oahppe dárbo dávk málssu ájge bále.

«Sidáv áhpáiddje ja skávllá ietján galggi diehtet manen ulmusj mahkkul ja majt mán dábdáv gá mahkkulav»

- Máná li iehtjasa mahkkulime ássjediehte. Viehka buorep la **gatjádít** mahkkulime birra farra gá tjiehkát ij dádjada.

«Majt mán duodaj sidáv, la áhpáiddje muv ságajda báhti»

- Gá oahppe sáhkát, **gehtja suv tjalmijda**, ja gæhttjala fokusierit *mav* javllá, ij *gáktu* javllá. Madi vuordá oahppe galggá állit de i galga ráhton, ja dujna l rumájgiella mij ij vuoseda galggá gáhtjadit.

«Áhpáiddje li munji viehkken gá tjalmijda gæhttji gá sáhkadav»

- Galga ber oahppev **jaskadit** jus la dárbo, valla ale val sunji subtsasta majt

bierra dahkat (duola dagu ganugit, suoimmot, vuojnhat, gáhtjadit) danen gá dassta ber sjaddá ienep diertjestibme.

«Javlli mak ‘ale gáhtja’ ja nav, ja duodaj iv lijkku gá mov gáhttju suoimmot danen gá ietjam mielas juo suoimma sáhkadav.»

«Muhttijn mov gæhttjale jallas láhkáj viehkedit ja javlli ‘álli gárgadisájn’.»

- Ihkap máhtá **nuolebut sáhkadit** jale **báddistit** váj oahppásit sjatta ávkálasj ávddågávván.
- Jus oahppe dav sihtá, de máhtá várrogisát hássstallidje diliht dáhkkit váni stuoráp ássjen. Buojk.: «Vuojnáv dunji lij gasjel, valla dán ber joarkki»
- **Mávtástuhte jale buorev giehto** oahppáj guhti mahkkul (ja ij ber hála birra), valla ij dakkir vuogijn mij tjielggasit la ietjáláhkáj gá ietjale oahppij hárráj.

3. Doarjo oahppev guhti klássalanján mahkkul

Vuollelin tjuovvu lissta tjuokkaj gáktu máhtá suv doarjjot guhti klássalanján mahkkul:

- Dibde oahppev guhti mahkkul astot **vásstedit/sáhkadi/láhkát**.
«Dat ráddna guhti duodaj muv mahkkulimes berus, agev dibddá muv astot vásstedit»
- Dibde oahppijit ájádallat ávdđál sáhkadi.
- **Jus loajttot hála ja nuolebut sáhkada**, de la buorre ávdđágávvá ja navti sjaddá klássaladnja jasska.
- Gehtja bærráj oahppe vuorrulakkoj sáhkadi ja gáhtti buorren adnemis jus sáhkát loabe dagi.
- Gehtja bærráj oahppe giedav vuoleđi gá ietjes sáhkát, nubbe nuppev guldali ja e iehtjádijit boarkki jalik bálldabárruj sáhkada.
- Ihkap la álkkep oahppáj guhti mahkkul diededit goassa sihtá sáhkadi. Sjiehtada oahppijn gáktu dát galggá tjadáduvvat.
- Jus galggá vuorrulakkoj sáhkadi duola dagu dan milta gánná klássalanján tjáhkáj, jali hæhttu juojddá javllat mierreduvvam ájggáj (duola dagu gá gatjáduvvá le gus oahppe sajenis uddni), de dat máhtá diertjestahttet. Sæmme guoská tijma láchpan sáhkadi gá ietjáj oahppe dássju vuorđđi álgusbessat. Ihkap la viehken dibddet oahppijit gudi mahkkuli árrat sáhkadi jali dibddet oahppijit soajtádagá sáhkadi.
- Ihkap la vuogas **alodit juohkkahattjav** klássa oassálastáttjit. Tjelgga stuktuvrra láchám- ja sáhkadimbargoj hárráj máhtá ihkap viehkedit oahppijit gudi mahkkuli oassálastáttjit. Ihkap máhtá álgget oanegis njálmálasj ságaj unnep juohkusijn jali oahpes ulmuttjij siegen. Jus la dárbbo de máhtá oahppe jieddnát vásstedit jali iehtjádij siegen láchát. Ja de mañenagi guhkeda láchámáttáj ja/jali dan juohkusa stuorruđagáv mij guldal.
«Ale sijájs majdik gatjáda, jáhkáv dat duodaj sijáv isolieri»
«Vásediv áhpadiddje munji oanep ásijt vaddin láchát. Låje lidjin, dan lácháj mán ietjam iesjđábdov nannijiv»
- **Tjuovo val** danen gá nágin oahppe gudi mahkkuli muhttijn gæhttjali váttesuodajit tjehtkat navti váj mak e diehtten dagá, áđnu bessamis, suohttasin adni, jali oassálastemis garvvi.
- Oahppijn gudi mahkkuli li sæmme ájggomusá gá ietjáj oahppijn. Jus sihti nágin doajmmaj oassálastet (roallaj vuosáđusán, juojddá ávdđánbuktet), **ale dibde iehtjádijit sijátt ganugahttet**.
- Danen gá ij agev sæmme álov mahkkula, de lisj dávk dakkir biejeve gá oahppe ij sidá sáhkadi. Dán birra máhtá **sjiehtadallat**, farra gá guhkijit alodit.

4. Doarjjot oahppev gut klássalanján mahkkul: hásstaliddje dile

Vásstedit gá gatjáduvvá le gus danna

Dáhkkidit moatteláhkáj vásstedit, duola dagu: «ja», «dáanna», «lev» jnv. Oahppe máhtti vásstedit giedav bajedattijn. Lisj dávk vuogas jus vállji árrat gatjáditi sujsta guhti mahkkul, gá gatjáda gudi li dáanna.

Jieddnát láhkát klásson

Láhkát aktan iehtjádijn dábálattjat viehket suv guhti mahkkul. Gá oahppe galggaba guovtes ja guovtes láhkát, de la ájnas válljit væhttsás ja gierddis guojmev. Máhtta liehket viehken oahppáj juo subtsastit makkir tækstaoasev ájggu lågådahttet, vág bæssa hárrjiddallat. Mujte val, dássta ihkap nágin oahppe balláji.

Vásstedit gatjálvisájda klásson

Dibde oahppijit gudi mahkkuli vuosedit diehti gus vásstádusáv jali e. Mujte val, ihkap muhttijn la sjávo buodo (gá oahppe mahkkul, valla ij jiedna boade). Gatjáda dássju avtav gatjálvisáv ájgen. Oahppe ihkap sihtá iesj diededit goassa sihtá vásstedit farra gá njuolggá gatjádallat.

Ságastallama juohkusijn

Ájnas la alodit suv guhti mahkkul, oassálastátjit ságastallamijda juohkusin. Unnep juohkusa jali párra littji dávk vuohkasa oassálastemij. Guorrasa nágin signállaj mav oahppe máhtta vuosedit gá la gárves oassálastátjit.

Njálmásaj ávddånbuktem

Máhtta liehket álkkep unnep juohkusij ávddånbuktet. Ájnas la dilev láhtjet vág moatteláhkáj bæssa hárrjiddallat. Njálmásaj ávddånbuktema ávddåla ja mañjela lisj dávk vuogas guovtu ságastit sujna guhti mahkkul, vág dábddå dårjav.

Njálmásaj gæhtjalibme / eksábma

Tjielgada jus oahppen guhti mahkkul la riektá guhkeduvvam ájggáj. Jus njálmásaj eksámas ballá de dat álu hållamjåhtuj vájkkut. Jus ájggu guhkeduvvam ájgev åhtsåt, de lisj dávk vuogas biedjat tjuovvusin girjev logopedas. Ságasta guovtu sujna guhti mahkkul, vág dábddå dårjav. Dibde moatteláhkáj hárrjiddallat.

5. Giehtadallat hárd demav ja givsedimev

Moattes váse di hárd demav jali givsedimev ja midjij subtsasti váse di negatijva dáhpádusájt (dagu tjajmmamav) gá mahkkuli. Ihkap aj dábd di aktuvuodav. Dábálamos vuoge givsedibmáj li nabdostime ja mahkkulimev háddidallat. Subtijla reaksjávna (buojkulvissaj oahppe gudi vej mudalli jali májudalli) gá nágin klássaguojmme mahkkul máhtá váse duvvat sáemmi lássádin.

- Áhpadiddje bierriji oahppijs gatjád it mij dáhpáduv vá sihke klássalanján ja dan álggolin.
- Gávnnuji moadda ávkálasj resursa hárd dema ja givsedime birra ma máhtti viehken dunji ja duv oahppáj hásstalusáv giehtadalátjit. Gehtja ietjat skávlá njuolgadusájt givsedime hárráj.
- Mujte val dakkir ájgijt goassa givsedibme máhtá dáhpáduv vat (buojk. báttá, bárrámbáttá), ja gehtja li gus makkirak merka givsedibmáj. Gáhtjo barggoguojmijt dunji dalánagi diededit jus juojddá ájttsi.
- Vájku ájggomus la buorre, de ihkap ajtu sjaddá vájvve sunji guhti mahkkul.

«Jus nágin gatját mij la muv namma ... ja javlli 'le gus namát vajáduhtám?' vájku dáv suohtasa diehti javlli de hádjániv ietjam mahkkulime diehti.»

- Jus lip diedulattja lip moattelágátja, ja jus áhpadiddje ietjá oahppijda mahkkulime birra tjielggi, de ihkap dat givsedimev binnet. Oahppe ihkap iesj sihtá viehken giehtot ietjas váttesvuoda birra klássaj.

«Mán lav dâjs iehtjádijs vehi ietjálágásj gá mahkkulav, valla juohkkahasj la ietjálágásj ietjas láhkáj.»

- Máhtá ietjat oahppev viehke di oahppat gáktu respondierit gá ietjá oahppe suv givse di. Álles klássa máhtá aktan gávnnat tjoavddusijt gáktu givsedimev hieret.

«Gá mánájskávlán vádtsiv mujtáv soames muv hárdij ja ittjiv állu diede majt galggiv dahkat. Jus soames dálla gatját manen návti sáhkadav, de la muv mielas álkkep ber subtsastit mán mahkkulav, danen gá navti ietjá bálláj diehti. Jus de mahkkulav, de juo diehti gáktu galggi dajna dahkat.»

- Rámpodit, alodit ja roallaspela máhtti iesjdábdov ja iesjluohtádusáv nannit. Ihkap oahppe navti hárd demijn ja givsedimijn buorebut rijbbá.
- Jus oahppe I vuojnunagi sosiálatattjat aktu, de máhtá ihkap ávkálasj gehtjadit gáktu oahppe klássalanján tjáhkka hi. Árvustalá dahkat juohkusav vásstálasj ja huvsulasj oahppij gudi buorebut várn nahis oahppijt stáhkusijda ja dáhpádusájda sebrudahtti.

«Danen gá mahkkulav de munji sjattaj lássát rádnajt gávnnat.»

6. Aktisasj barggo

Gå la sáhka oahppe birra guhti mahkkul, de la aktisasj barggo æjgádij, áhpadiddjij ja logopeda gaskan sierraláhkáj ájnas, sihkarastatjit aktisasj lahkunimev. Bierru álu tjáhkanit váj gullá gáktu oahppe ávddán ja makkir dárjav dárba.

- Áhpadiddjáj la ávkálasj oahppe **logopedajn** ja æjgádij tjáhkanit, váj barggi sæmme ulmij hárráj.
- Oahppe gudi mahkkuli ihkap e nav buoragit skávlán rijba, sierraláhkáj jus e viehkevat gatjádá jali klásson sáhkada. Sijá ávddánimev bierru dárkkelit tjuovvot ja æjgádij siegen dan birra giehttot.

«Iv la ietjam áhpadiddjáj javllam mahkkulav danen gá baláv»

- Æjgáda ihkap sihti ságastallat máná sosiála dile birra skávlán.

Ájnas la mujttet **oahppijn ságastit**, danen gá sán dávk iesj buoremusát diehtá mav dárba. Plánimskávve (gehtja boahhte bielen) lisj dávk buorre álggon ságastallamij. Jus oahppen ij la viehkevat logopedas, ja dán (jali sáj) surá mahkkulime ávdás, de bierru logopedaj vuosedit (mujte ber æjgádijs loabevat gatjádít).

«Jáhkáv viehkevat logopedas la viek ájnas danen gá dábddu dagu buorebut rijbav.»

Plánimskávve

Gáktu sidáv klássalanján/skåvlån doarjoduvvat

Oahppe namma _____

Dásse _____

Majt dahkat gá mahkkulahttjáv

Jieddnát láhkát klásson

Vásstedit gatjálvisájda klásson

Ságastallama klásson ja njálmálasj ávddánbuktema

Njálmálasj gæhttjalibme / eksábma

Majt hárdemijn ja givsedimijn dahkap

Tjåhkanime skåvlå, æjgádij ja logopeda gaskan

_____

Oahppe vuollájtjåla

_____

Åhpadiddje vuollájtjåla

Biejvve:

Moatteduvvá diehki:

Evalueriduvvá:

Makkir viehkke gávnnu?

Guládalá ietjat bájkálasj PP-dievnastusájn.

Jus sidá ienebut diehtet mahkkulime birra:

- Statped
Næhttabielle: statped.no
- Norsk interesseforening for stamming og løpsk tale
Næhttabielle: stamming.no
- The Michael Palin Centre for Stammering Children
Næhttabielle: stammeringcentre.org

© Statped

Telefávnná:

02196

www.statped.no

facebook.com/statped

